

Лекція 13.05.20. Третя (політична, переселенці внаслідок військових дій) хвиля українських емігрантів 1947-1953 рр.

Починаючи з 1947 року, Америка лише раз відчиняла двері для емігрантів з Європи. Тоді сотні тисяч українців перебували в таборах для біженців та військовополонених у Німеччині, Австрії, Бельгії, Великій Британії. Серед них було чимало *«остарбайтерів»* - людей, вивезених з України під час другої світової війни на примусові роботи в нацистську Німеччину; значну частину становили *колишні вояки УПА, ветерани української дивізії «Галичина»,* яким вдалося прорватися на Захід й уникнути ліквідації радянськими спецслужбами.

Після закінчення війни більшість із них категорично відмовилася повертатися на батьківщину. Ще свіжі були в їхній пам'яті великий голодомор 1932-1933-го років, і сталінські чистки 1937-1939 років, в яких загинули мільйони українських людей. *Емігрантів третьої хвилі української імміграції канадський уряд вважав політичними біженцями.* Серед них дійсно було багато біженців зі Східної України.

Власне третя хвиля тривала з 1947-го по 1953 рік. Упродовж цього короткого часу до Канади приїхали 37 тисяч українських емігрантів, а у Сполучені Штати Америки - 180 тисяч. Цього разу серед прибульців була велика кількість *інтелігенції та науковців.* Вони сприяли розквітові українського політичного, громадського, культурного та релігійного життя в діаспорі.

Цих емігрантів об'єднувала відданість *ідеї незалежності України й відновлення української суверенної держави.* Вони постійно виступали проти русифікації української мови й культури. Різко протестували проти ув'язнення чи фізичного нищення українських дисидентів.

У 70-х на початку 80-х років із політичних мотивів із СРСР, в тому числі з України, було дійсно виселено велику групу так званих *дисидентів, переважно творчих працівників.* Вони оселилися в країнах Америки і Східної Європи. *Дисидентство відкрило цілу смугу української еміграції, надало їй суто політичного характеру.*

Не можна забути і про емігрантів-повстанців. У той час на території України, особливо Західної, точилася гостра боротьба з радянською системою, яка силоміць насаджувалася тут. На захист своєї Батьківщини від нових загарбників стала Українська повстанська армія (УПА). Протистояння супроводжувалося невинуватою жорстокістю. Саме жорстокість сталінського режиму штовхала певну частину населення ставати у ряди підпільної УПА. Однак, сили були нерівними. Радянський режим посилював тиск на повстанців усіма можливими методами. Тому вони змушені були згорнути боротьбу, припинити широкі бойові операції і вивести основну частину свого складу за кордон. Тисячі членів УПА змогли прорватися через Карпати до Чехословаччини і вийти до західних зон окупації Німеччини та Австрії, де їх було інтерновано. Так з'явилося нове поповнення української еміграції - значна кількість українського населення знову опинилася за межами України.

Посилився вплив з України *віруючих сімей*. Близько тисячі українців з Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської, Рівненської областей виїхало до США. Це були переважно віруючі християни п'ятидесятники та багатодітні сім'ї. В основному вони зупинилися в місті Рочестері та його околицях. За допомогою своїх земляків-одновірців за короткий період вони включилися в політичне та релігійне життя.

У ході третьої хвилі набув певного поширення такий вид еміграції як утворення подружніх пар з іноземцями для наступного виїзду за кордон. Здебільшого - це вихід дівчат і молодих жінок заміж за іноземних спеціалістів, які тимчасово стажувалися або працювали в Україні. Крім того, *десятки українців, переважно із західної частини України, виїхали на постійне місце проживання на Захід за запрошенням родичів.*

Слід відзначити, що *третьою хвилею української еміграції стала найактивнішою.* Так, до Канади за період з 1947 по 1953 роки прибуло понад 30 тисяч переміщених осіб українського походження. Передбачалося, що вони працюватимуть у таких галузях як сільське господарство, гірничодобувна промисловість і лісорозробки. Українська діаспора в Канаді створила сильну

громадську та релігійну спільноту - Конгрес українців Канади, який є членом Світового конгресу українців.

Велика кількість цих нових емігрантів знайшла пристановище у США (80 тис.), Великобританії (35 тис.), Австралії (20 тис.), Бразилії (7тис.), Аргентині (6 тис.), Франції (10 тис.) та інших.

Політична і вимушена за своїм характером третя хвиля української еміграції увібрала в себе в основному людей освічених і свідомих, які до сьогодні багато в чому допомагають своїй історичній Батьківщині.

Семінарське заняття 15.05.20., 22.05.20. Історико-культурна характеристика української діаспори

1. Історія переселення в країну-перебування.
2. Кількісний склад, основні заняття.
3. Культурні та релігійні особливості.
  - 3.1. Конфесійна приналежність;
  - 3.2. Товариства та організації;
  - 3.3. Видавнича діяльність;
  - 3.4. Осередки освіти;
  - 3.5. Видатні особистості.
4. Зв'язки з українською державою.

Орієнтовний перелік країн зі значною кількістю представників української діаспори:

Азія – Російська Федерація, Вірменія, Грузія, Азербайджан, Казахстан, Киргизстан, Узбекистан;

Австралія та Океанія – Австралія, Нова Зеландія, острівні держави Океанії.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття

Проведення семінарського заняття здійснюється у вигляді семінару-презентації, що передбачає обговорення й оцінювання письмових рефератів студентів. Студенти обирають одну із запропонованою перевірку міжнародну організацію і готують письмовий реферат обсягом 5-7 друкованих аркушів (текст набраний у Word, форматі А4, гарнітура Times New Roman, розмір 14,

міжрядковий інтервал 1,5 (поля сторінок: ліве – 2 см, праве – 2см, верхнє та нижнє – 2 см), абзац 1,5.). Під час семінарського заняття студенти презентують обрану українську діаспору і відповідають на поставлені питання.

Метою семінарського заняття є комплексне вивчення української діаспори. На основі запропонованих джерел студенти повинні давати характеристику культури української діаспори в різних країнах світу; визначати особливості національно-культурного та релігійного життя; характеризувати діяльність видатних особистостей; визначати основні напрями співробітництва з Україною на сучасному етапі та в історичній ретроспективі.

Ключові поняття. Діаспора, хвилі української діаспори, релігія, культуро-просвітницькі товариства.

Лекція 20.05.20. Четверта хвиля української еміграції

Четверта хвиля еміграції дещо відрізняється від трьох попередніх. Більшість людей подалися в дорогу через скрутні *економічні умови, що настали після розвалу Радянського Союзу*. Основна їх маса має вищу освіту, або технічну спеціальність, володіє англійською мовою, що дає змогу легше знайти роботу за кордоном.

Початок четверта хвиля українських емігрантів бере з кінця 1980-х рр. (з початку горбачовської перебудови), коли представники з України почали приїжджати в Канаду. Спочатку прибули майже 10 тисяч українців із Польщі. Під час горбачовської відлиги чимало українців скористалися можливістю відвідати родичів у Канаді. Багато хто з них задекларував себе біженцем і залишився за океаном.

Новоспечені емігранти, намагаючись влитися в закордонне суспільство, часто не знаходили спільної мови з представниками старої еміграції. У багатьох із них світогляд залишився радянський, а їхня **розмовна мова – російська**. Ця четверта хвиля викликала шок у старої української діаспори, оскільки вона не очікувала такого байдужого ставлення до української мови, культури, традицій.

Крім того, сьогоднішні причини еміграції людей з України відрізняються від колишніх. Так, попередні покоління залишали Батьківщину, котра перебувала під владою чужинців, а тепер українці мають власну державу.

Об'єктивно держава дуже зацікавлена у кваліфікованих, працьовитих, патріотичних кадрах, однак не може знайти їм достойного застосування.

Таким чином, *четверта хвиля української еміграції де в чому повторює першу – "заробітчанську"*. Однак, на відміну від першої, в окремих випадках до 90 відсотків емігрантів становлять жінки, які прагнуть прогодувати дітей і чоловіка.

Сьогоднішніх представників **четвертої хвилі української еміграції можна розділити на кілька груп:**

1. Ті, хто *узяв громадянство іншої країни*. Більшість цих людей поїхали за матеріальним статком і вирішили викреслити Україну зі свого життя. Вони прагнуть розчинитись у іншій країні, стати справжніми американцями, канадцами, німцями, австралійцями тощо. Мало у кого цей процес йде безболісно. Часто ностальгія підсилюється конфліктом "батьків і дітей" (адже діти на відміну від батьків швидко адаптуються до нових умов і асимілюються). Ті, кому важче вписатись у нове суспільство, і кого ностальгія мучить особливо сильно, починають шукати собі подібних. Проте, лише невелика частина ностальгуючих починає об'єднуватись в українські емігрантські організації. Притому в них важко складаються стосунки зі старою діаспорою (дуже відрізняються погляди, прагнення, мотивації).

2. *Заробітчани* – найчисельніша складова четвертої хвилі. Хто їде з відчаю, хто більш розсудливо хоче заробити на майбутнє. Ці люди зберігають українське громадянство, вони збираються обов'язково повернутись на Батьківщину. Це сміливі люди, що не злякались поїхати в невідомість. Вони побачили інший світ, що дозволяє їм тверезо поглянути на Україну і оцінити її сильні і слабкі риси. Вони навчились дуже напружено працювати по 10-16 годин на добу. Повертаючись в Україну, вони несуть нову трудову етику - чесно і напружено працюючи, вони стають прикладом для оточуючих. І, навіть не думаючи про велику місію четвертої хвилі, після повернення ці люди мимоволі впорядковують українське суспільство навколо себе, стають своєрідними "центрами кристалізації" нової України.

Цікаво, що серед завдань, які вони ставлять перед собою, особливо часто зустрічаються:

- 1) заробити початковий капітал для власної справи в Україні;
- 2) дати дітям гарну сучасну освіту. Відмовляючи ТАМ собі в усьому, вони вирощують ТУТ нове освічене покоління.

Останнім часом спостерігається так званий мультиплікаційний ефект, коли слідом за одним на заробітки виїзять сім'ями і навіть поселеннями. Щоправда залишитися за кордоном назавжди збираються не всі. Хоча за даними досліджень 25 відсотків будь-якого потоку трудової еміграції - це незворотні.

3. *Інтелектуальні заробітчани.* Ті, хто працює за контрактом в університетах, наукових лабораторіях, аналітичних центрах тощо. Маючи великі можливості для інтелектуального розвитку, вони, як правило, найбільш цікаві та перспективні ідеї залишають при собі, щоб втілити їх у життя вже в Україні. Після кількох років роботи за кордоном вони несуть в Україну новий інтелектуальний продукт, нові знання і технології. І знову ж такі - нову трудову етику, яка заперечує нехлюйство та ледарство.

4. *Студенти.* Молоде покоління, яке завтра почне будувати нову сильну Україну. Як губка вони вбирають у себе те, що можна потім буде застосувати тут. Вони також мають можливість порівняти життя ТУТ і ТАМ, об'єктивно оцінити переваги і недоліки України. Ці молоді хлопці та дівчати вже зуміли виграти гранти або заробити собі на навчання. Вони не лякаються невідомого, а навпаки, сміливо йдуть у завтрашній день, коли принесуть в Україну нові знання і технології.

Дещо полегшити долю українських заробітчани-емігрантів намагається міністерство праці України. Воно уже уклало угоду про взаємне працевлаштування з багатьма країнами, серед яких - Польща, Литва, Латвія, Словаччина, а також Греція і Португалія.

Еміграція четвертої хвилі – процес об'єктивний ще не лише через *важкий економічний стан*, а й через те, що *переїзди з однієї країни до іншої є нормою цивілізованого життя.*

Незважаючи на всі непорозуміння між поколіннями, які існують зараз, нова еміграція поступово знаходить себе. Відроджується в неї любов до своєї мови і культури. Вона *починає зближуватися зі старою еміграцією*. Представники нової хвилі вже роблять поважний вклад в українське громадське й культурне життя. Чимало нових емігрантів працюють в українській спільноті в галузях освіти, культури, релігії, спорту та бізнесу. Їх внесок не тільки зміцнює українську діаспору, а й забезпечує її майбутність у ХХІ столітті.

Всього діаспора четвертої хвилі складає від 2 до 7 мільйонів. Найгострішою їхньою проблемою є розпорошеність і неорганізованість.

Представники ще кволої сьгоднішньої хвилі української еміграції, завтра можуть звестися на ноги і мати вплив у різних сферах життя країн, де вони мешкають. І було б нерозумно не спрямувати зусилля і можливості цих людей на користь України.